

مبانی آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای

مؤلفین:

دکتر سیدعلی جوزی

دانشیار گروه محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

دکتر فرزاد پوراصغر سنگاچین

دکترای برنامه‌ریزی محیط زیست، دانشگاه تهران

دکتر مهدی ایرانخواهی

دکترای محیط زیست - آمایش سرزمین، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

مهندس فاطمه کاظمی مقدم

کارشناس ارشد حقوق محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

عنوان و نام پدیدآور	: مبانی آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای / مؤلفین سیدعلی جوزی... و دیگران].
مشخصات نشر	: تهران : علم کشاورزی ایران، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۸ ص.: مصور، جدول، نمودار .
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۳۸-۳۰-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: مؤلفین سیدعلی جوزی، فرزاد پوراصغر سنگاچین، مهدی ایرانخواهی، فاطمه کاظمی مقدم.
یادداشت	: واژه نامه
موضوع	: آمایش سرزمین — ایران
موضوع	: عمران منطقه‌ای — ایران
موضوع	: منطقه‌بندی اقتصادی
شناسه افزوده	: جوزی، سیدعلی، ۱۳۵۲ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ الف م ۹ م ۲ / ۳۹۵ HT
رده بندی دیویی	: ۲۰۷/۱۲-۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۷-۵۲۵

ناشر: علم کشاورزی ایران

عنوان: مبانی آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای

مؤلفین: دکتر سیدعلی جوزی - دکتر فرزاد پوراصغر سنگاچین - دکتر مهدی ایرانخواهی - مهندس فاطمه کاظمی مقدم

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۴ هزار تومان

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۳۸-۳۰-۴

اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هرکس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر یا مؤلفین، نشر یا پخش کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد رفت.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به سرمایه گذاران می‌باشد.

آدرس نشر و محل توزیع: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، مابین روانمهر و چهار راه لبافی نژاد، بن بست یاس،

پلاک ۱، طبقه همکف تلفن: ۶۶۴۶۱۸۹۸-۶۶۹۷۴۸۷۶ تلفکس: ۶۶۴۸۱۱۸۷۴

ایمیل: info@bostaneketab.com

سایت: www.bostaneketab.com

"مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفین می‌باشد."

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: تعاریف و مفاهیم	۱
۱-۱- توسعه	۱
۲-۱- الگوی اسلامی-ایرانی	۲
۳-۱- توسعه پایدار	۲
۴-۱- هدف	۴
۵-۱- هدف ها یا آرمان های برنامه	۴
۶-۱- هدف های کلی یا کلان	۴
۷-۱- اهداف خرد	۴
۸-۱- هدف های کیفی	۴
۹-۱- اهداف کمی برنامه	۴
۱۰-۱- برنامه	۵
۱۱-۱- برنامه اجرایی	۵
۱۲-۱- تعاریف برنامه ریزی	۵
۱-۱۲-۱- ویژگی های برنامه ریزی	۶
۲-۱۲-۱- انواع برنامه ریزی	۶
۳-۱۲-۱- سطوح برنامه ریزی	۷
۴-۱۲-۱- برنامه ریزی توسعه ملی	۸
۱۳-۱- طرح	۸
۱-۱۳-۱- انواع طرح	۸
۱۴-۱- طرح ریزی	۹
۱۵-۱- چشم انداز	۱۰
۱۶-۱- راهبرد یا استراتژی	۱۰
۱۷-۱- سیاست یا خط مشی	۱۰
۱۸-۱- راهگزین یا سناریو	۱۰
۱۹-۱- نظارت	۱۰
۲۰-۱- ارزشیابی	۱۱
۲۱-۱- پروژه	۱۱
۲۲-۱- خطر	۱۱
۲۳-۱- فاجعه	۱۱
۲۴-۱- طبقه بندی حوادث	۱۱
۲۵-۱- ریسک	۱۲
۲۶-۱- ارزیابی ریسک	۱۲
۲۷-۱- مدیریت ریسک	۱۲
۲۸-۱- مدیریت راهبردی (استراتژیک)	۱۳
۲۹-۱- برنامه ریزی راهبردی	۱۳
۳۰-۱- برنامه ریزی منطقه ای	۱۳
۳۱-۱- برنامه ریزی توسعه ای	۱۴
۳۲-۱- تمرکز غیر متمرکز	۱۴

۱۴	۳۳-۱ مکان مرکزی
۱۴	۳۴-۱ مفهوم فضا
۱۴	۳۴-۱-۱ طبقه بندی فضا
۱۶	۳۵-۱ تعریف سازمان فضایی
۱۶	۳۶-۱ مفهوم ساختار فضایی
۱۶	۳۷-۱ تعریف برنامه ریزی فضایی
۱۷	۳۸-۱ سازماندهی فضا
۱۷	۳۹-۱ ارزیابی سریع محلی (روستایی)
۱۷	۴۰-۱ کاربری اراضی
۱۸	۴۱-۱ ظرفیت برد
۱۸	۴۲-۱ ظرفیت برد طبیعی
۱۸	۴۳-۱ ظرفیت برد انسانی
۱۸	۴۴-۱ ظرفیت برد شهری
۱۸	۴۵-۱ بستم (سامانه)
۱۸	۴۶-۱ سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)
۱۹	۴۷-۱ سنجش از دور
۱۹	۴۸-۱ مکان یابی
۱۹	۴۸-۱-۱ شاخص های مکان یابی
۱۹	۴۸-۱-۲ اجرای مکان یابی
۱۹	۴۹-۱ مانداب
۱۹	۵۰-۱ آبراهه
۲۰	۵۱-۱ حوزه
۲۰	۵۲-۱ حوزه
۲۰	۵۳-۱ آبخیز
۲۱	۵۴-۱ آبریز
۲۱	۵۴-۱-۱ آبریز بسته
۲۲	۵۵-۱ همبستگی پدیده های طبیعی و ارتباط آن با آمایش حوزه ها
۲۳	۵۶-۱ درآمدی بر ارزیابی توان اکولوژیکی محیط زیست
۲۳	۵۷-۱ ارزشیابی اراضی
۲۳	۵۷-۱-۱ طبقه بندی کمی تناسب اراضی
۲۳	۵۷-۱-۲ طبقه بندی کیفی تناسب اراضی
۲۳	۵۸-۱ سرزمین
۲۴	۵۹-۱ چشم انداز
۲۴	۶۰-۱ نظم و بی نظمی در سرزمین
۲۴	۶۱-۱ بهره برداری پایدار از سرزمین
۲۵	۶۲-۱ اهمیت مطالعات ارزیابی سرزمین
۲۵	۶۳-۱ زیر ساخت
۲۵	۶۴-۱ تجزیه و تحلیل حساسیت
۲۵	۶۵-۱ تعریف منطقه بندی
۲۶	۶۵-۱-۱ منطقه بندی شهری
۲۶	۶۶-۱ تعریف منطقه
۲۶	۶۶-۱-۱ تقسیمات کالبدی منطقه
۲۸	۶۶-۱-۲ انواع منطقه
۲۸	۶۷-۱ محتوا و روش تهیه طرح های توسعه شهری در ایران

۲۹	۶۸-۱- طرح جامع سرزمین
۲۹	۶۹-۱- برنامه ریزی کالبدی
۳۰	۶۹-۱-۱- طرح کالبدی ملی
۳۰	۶۹-۱-۲- طرح کالبدی منطقه ای
۳۰	۷۰-۱- طرح توسعه و عمران (جامع) ناحیه‌ای
۳۱	۷۱-۱- طرح جامع شهری
۳۱	۷۲-۱- طرح تفصیلی
۳۱	۷۳-۱- طرح هادی شهری
۳۱	۷۴-۱- طرح هادی روستا
۳۲	منابع و مأخذ

۳۵	فصل دوم: آمایش سرزمین و پیشینه آن در جهان و ایران
۳۵	۱-۲- پیدایش آمایش سرزمین در جهان و ایران
۳۷	۲-۲- مروری بر مهمترین تعاریف و مفاهیم آمایش سرزمین
۳۷	۲-۲-۱- تعاریف آمایش سرزمین
۴۰	۲-۲-۲- مفهوم و ابعاد نظری آمایش سرزمین
۴۲	۲-۲-۳- سطوح آمایش سرزمین
۴۲	۲-۲-۴- برنامه ریزی آمایش سرزمین
۴۲	۲-۲-۵- طرح پایه آمایش سرزمین
۴۲	۳-۲- مراحل فرایند آمایش سرزمین بر اساس دستورالعمل سازمان خوار و بار جهانی
۴۳	۴-۲- آمایش سرزمین و برنامه ریزی راهبردی
۴۳	۵-۲- پیشینه آمایش سرزمین و برنامه ریزی منطقه‌ای و کالبدی در ایران
۴۳	۵-۲-۱- پیشینه تحول و تطور برنامه ریزی و آمایش سرزمین در ایران قبل از انقلاب اسلامی
۴۶	۵-۲-۲- پیشینه برنامه ریزی و آمایش سرزمین پس از پیروزی انقلاب اسلامی
۵۰	۶-۲- برنامه ریزی شهرهای جدید در کشور
۵۱	۶-۲-۱- بررسی مسائل مربوط به شهرهای جدید پس از انقلاب اسلامی
۵۳	۷-۲- نحوه بررسی و تصویب طرح‌های توسعه شهری
۵۴	۸-۲- مدل‌های ارزیابی طرح‌های منطقه‌ای
۵۵	منابع و مأخذ

۵۷	فصل سوم: قوانین و مقررات آمایش سرزمین در ایران
۵۷	مقدمه
۵۷	۱-۳- قوانین و مقررات مرتبط با آمایش سرزمین و برنامه ریزی منطقه ای در اسناد فرادست
۵۸	۱-۳-۱- صورت جلسه هیأت وزیران راجع به ممنوعیت احداث صنایع در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران مصوب ۱۳۴۶/۳/۲۰
۵۸	۱-۳-۲- اصل ۴۸ قانون اساسی
۵۸	۱-۳-۳- انتقال صنایع آلوده کننده و مزاحم محیط زیست شهر تهران (تهران بزرگ) و دامداری ها و مرغداری‌های داخل محدوده شهر تهران به خارج از محدوده شهر ۱۳۶۹/۳/۱۳
۶۰	۱-۳-۴- سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد «انرژی» مصوب مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۳
۶۰	۱-۳-۵- سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد «منابع طبیعی» مصوب مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۳
۶۱	۱-۳-۶- سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد «منابع آب» مصوب مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۳
۶۱	۱-۳-۷- سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران در مورد «حمل نقل» مصوب مورخ ۱۳۷۷/۱۰/۲۳

- ۳-۱-۸- سیاست‌های کلی بخش شهرسازی (مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۷ ابلاغی ۱۳۸۹/۱۱/۲۹)..... ۶۲
- ۳-۱-۹- سیاست‌های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در بخش مسکن، ابلاغی ۱۳۸۱/۹/۲، ابلاغی ۱۳۸۹/۱۲/۲۹)..... ۶۲
- ۳-۱-۱۰- سیاست‌های کلی نظام در بخش صنعت (مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۱ ابلاغی ۱۳۹۱/۹/۲۹)..... ۶۲
- ۳-۱-۱۱- سیاست‌های کلی نظام در بخش پدافند غیر عامل (۱۳۸۹/۱۱/۲۲)..... ۶۳
- ۳-۱-۱۲- سیاست‌های کلی نظام در خصوص موضوع خودکفایی دفاعی و امنیتی (۱۳۹۱/۰۹/۲۹)..... ۶۴
- ۳-۲- سیاست‌های کلی آمایش سرزمین (۱۳۹۰/۹/۲۱)..... ۶۵
- ۳-۳- قوانین و مقررات مرتبط با آمایش سرزمین در برنامه‌های پنج ساله کشور..... ۶۶
- ۳-۳-۱- قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۳-۱۳۶۹)..... ۶۶
- ۳-۳-۱-۱- تبصره ۶ قانون برنامه اول..... ۶۶
- ۳-۳-۱-۲- خط مشی‌های برنامه اول توسعه..... ۶۷
- ۳-۳-۲- قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۷۸-۱۳۷۴)..... ۶۸
- ۳-۳-۱-۲- تبصره ۸۲ قانون برنامه دوم..... ۶۸
- ۳-۳-۲-۲- خط مشی‌های اساسی برنامه دوم..... ۶۸
- ۳-۳-۳- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۸۳-۱۳۷۹)..... ۶۹
- ۳-۳-۳-۱- قانون اجرای اصل چهل و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی..... ۶۹
- ۳-۳-۳-۲- ماده ۷۰ قانون برنامه سوم توسعه..... ۶۹
- ۳-۳-۳-۳- رهنمودهای کلی مصوب هیأت وزیران در برنامه سوم توسعه..... ۷۱
- ۳-۳-۳-۴- راهکارهای اجرایی مصوب ستاد برنامه در برنامه سوم توسعه..... ۷۳
- ۳-۳-۴- قانون برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴)..... ۷۳
- ۳-۳-۴-۱- سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی..... ۷۳
- ۳-۳-۴-۲- سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه..... ۷۴
- ۳-۳-۴-۳- آمایش سرزمین در قانون برنامه چهارم توسعه..... ۷۵
- ۳-۳-۴-۴- آیین نامه اجرایی بند (۱۱) ماده (۱۲۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی..... ۷۷
- ۳-۳-۵- ضوابط ملی آمایش سرزمین (مصوب ۱۳۸۴/۹/۴)..... ۷۷
- ۳-۳-۵- قانون برنامه پنجم (۱۳۹۴-۱۳۹۰)..... ۸۲
- ۳-۴- مهمترین آیین نامه‌های اجرایی مرتبط با آمایش سرزمین..... ۸۸
- ۳-۴-۱- آیین نامه اجرایی ماده ۷۷ قانون برنامه چهارم توسعه..... ۸۸
- ۳-۴-۲- آیین نامه اجرایی ماده (۱۸۲) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۹۰/۸/۶..... ۸۹
- ۳-۴-۳- آیین نامه اجرایی ماده (۱۸۴) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۹۱/۲/۳۰..... ۹۰
- ۳-۵- ضوابط و معیارهای استقرار صنایع و ارزیابی زیست محیطی..... ۹۲
- ۳-۵-۱- ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی..... ۹۲
- ۳-۵-۲- پیوست‌های ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی..... ۹۵
- ۳-۵-۳- پیوست شماره ۲ ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی..... ۹۶
- ۳-۵-۴- پیوست شماره ۳ ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی..... ۹۷
- ۳-۶- سایر مصوبات مرتبط با ضوابط و معیارهای استقرار صنایع..... ۹۷
- ۳-۶-۱- مصوبه شماره ۳۲۷۱۹/ت/۲۵۸۴ هـ مورخ ۱۳۸۱/۷/۱۶ و تصویب نامه اصلاحیه شماره ۱۷۹۵۵/ت/۲۵۸۴ هـ مورخ ۱۳۹۱/۲/۴ هیأت وزیران (استان‌های شمالی کشور)..... ۹۷
- ۳-۶-۲- مصوبه مورخ ۱۳۴۶/۳/۲۰ در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران..... ۹۸
- ۳-۶-۳- مصوبه شماره ۴۰۵۸۴ مورخ ۱۳۵۲/۵/۲۵ هیأت وزیران در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران..... ۹۹
- ۳-۶-۴- مصوبه شماره ۳۰۹۰۰ مورخ ۱۳۶۵/۹/۸ هیأت وزیران در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران..... ۹۹
- ۳-۶-۵- مصوبه شماره ۹۴۲/ت/۱۱۹ هـ مورخ ۱۳۶۹/۴/۹ هیأت وزیران راجع به انتقال صنایع آلوده کننده و مزاحم محیط زیست شهر تهران (تهران بزرگ)..... ۱۰۰
- ۳-۶-۶- مصوبه شماره ۲۳۵۸۰/ت/۳۲۵۰۲ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۱ هیأت وزیران در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران..... ۱۰۱
- ۳-۶-۷- مصوبه شماره ۱۸۵۰۸۵/ت/۴۱۰۶۱ هـ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۱ هیأت وزیران در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران (استان قم)..... ۱۰۱

۱۰۱	۳-۸-۸- مصوبه شماره ۱۹۳۵۵۹ ت/۴۱۹۲۸ هـ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۱ هیأت وزیران در مورد شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران (استان مرکزی) ...
۱۰۲	۳-۸-۱- پیوست تصویب نامه هیأت وزیران (صنایع غیرآلاینده) ...
۱۰۳	۳-۹- ماده واحده لایحه قانونی لغو محدودیت ایجاد کارخانجات و صنایع در داخل شعاع ۵۰ کیلومتری اصفهان مصوب شورای انقلاب ۱۳۵۹/۴/۲۶ ...
۱۰۳	۳-۷- ناهماهنگی در قوانین و تشکیلات شهرسازی کشور ...
۱۰۴	منابع و مآخذ ...
۱۰۵	فصل چهارم: تجارب مطالعات آمایش سرزمین در جهان و ایران ...
۱۰۵	مقدمه ...
۱۰۵	۴-۱- تجارب مطالعات آمایش سرزمین در برخی کشورهای جهان ...
۱۰۶	۴-۱-۱- آمایش سرزمین در فرانسه ...
۱۰۷	۴-۱-۱-۱- جایگاه داتار در نظام دولتی فرانسه ...
۱۰۸	۴-۱-۱-۲- مروری بر فعالیت‌های آمایش سرزمین در فرانسه: از آغاز تا کنون ...
۱۱۰	۴-۱-۱-۳- تحلیل برنامه‌ها و روند آمایش سرزمین در کشور فرانسه تا سال ۲۰۲۰ ...
۱۱۰	۴-۱-۱-۴- جایگاه سکونتگاه‌ها در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین کشور فرانسه ...
۱۱۴	۴-۱-۲- تحلیل برنامه‌ریزی کالبدی آلمان تا سال ۲۰۲۰ ...
۱۱۵	۴-۱-۲-۱- تشکیلات حکومتی در آلمان ...
۱۱۷	۴-۱-۲-۲- مبانی حقوقی آمایش سرزمین در آلمان ...
۱۱۷	۴-۱-۲-۳- نهادهای آمایش سرزمین در آلمان ...
۱۲۰	۴-۱-۳- کشورهای اسکاندیناوی ...
۱۲۰	۴-۱-۳-۱- دانمارک ...
۱۲۰	۴-۱-۴- تحلیل برنامه‌ها و روند آمایش سرزمین جمهوری کره (کره جنوبی) تا سال ۲۰۲۰ ...
۱۲۱	۴-۱-۴-۱- تشکیلات حکومتی و تقسیمات کشوری در کره جنوبی ...
۱۲۲	۴-۱-۴-۲- تشکیلات تهیه طرح‌های سرزمینی در کره جنوبی ...
۱۲۲	۴-۱-۴-۳- مبانی قانونی طرح‌های کالبدی (سرزمینی) ...
۱۲۲	۴-۱-۴-۴- چهارمین طرح جامع سرزمین ۲۰۲۰-۲۰۰۰ (MOCT, 2000) ...
۱۲۲	۴-۱-۵- مشکلات اجرای طرح‌های جامع سرزمین ...
۱۲۳	۴-۲- انطباق تجربه جهانی آمایش سرزمین (کشورهای مورد مطالعه) با شرایط کشور ایران و ارائه رهیافت‌های ملی و منطقه‌ای ...
۱۲۴	۴-۲-۱- تشکیلات تهیه طرح‌های قضایی ...
۱۲۵	۴-۲-۲- اجرای طرح‌های کالبدی / قضایی ...
۱۲۸	۴-۳- تجارب آمایش سرزمین در ایران ...
۱۲۸	۴-۳-۱- ماهیت و مضمون آمایش سرزمین ...
۱۲۹	۴-۴- طرح جامع سرزمین و طرح‌های کالبدی ملی و منطقه‌ای در ایران ...
۱۲۹	۴-۴-۱- طرح کالبدی ملی ...
۱۳۱	۴-۴-۲- مطالعات منطقه‌ای ...
۱۳۳	منابع و مآخذ ...
۱۳۵	فصل پنجم: مکاتب آمایش سرزمین ...
۱۳۵	مقدمه ...
۱۳۵	۵-۱- مفهوم توسعه ...
۱۳۷	۵-۲- پیشینه مکاتب توسعه اقتصادی از آغاز تا جنگ جهانی دوم ...
۱۳۹	۵-۳- پیشینه مکاتب توسعه اقتصادی پس از جنگ جهانی دوم ...
۱۴۲	۵-۴- دیدگاه‌ها و رویکردهای توسعه منطقه‌ای و آمایش سرزمین ...
۱۴۲	۵-۴-۱- نظریه‌های مکانیابی فعالیت‌ها در پهنه سرزمین ...

۱۴۶	۵-۴-۲- نظریه رشد بخش های اقتصادی
۱۴۷	۵-۴-۳- نظریه پایه اقتصادی
۱۴۷	۵-۴-۴- نظریه قطب های رشد
۱۴۸	۵-۴-۵- نظریه عدالت منطقه ای دیوید هاروی
۱۴۹	۵-۴-۶- نظریه مراکز رشد
۱۴۹	۵-۴-۷- نظریه مرکز- پیرامون جان فریدمن
۱۵۰	۵-۴-۸- نظریه مکان مرکزی
۱۵۰	۵-۴-۹- نظریه میسرا در توسعه منطقه ای
۱۵۱	۵-۴-۱۰- نظریه دوگانگی منطقه ای میردال
۱۵۲	۵-۴-۱۱- نظریه توسعه منطقه ای هیلپورست
۱۵۳	۵-۴-۱۲- نظریه راندینلی
۱۵۳	۵-۴-۱۳- مکاتب مبتنی بر دیدگاه های اکولوژیکی- محیط زیستی
۱۵۳	۵-۴-۱۳-۱- مکتب اروپایی
۱۵۳	۵-۴-۱۳-۲- مکتب انگلوساکسون
۱۵۹	۵-۴-۱۳-۳- مکتب بورو امریکن
۱۵۹	۵-۴-۱۴- مکاتب مبتنی بر اصول و تفکرات جغرافیایی
۱۵۹	۵-۴-۱۴-۱- استعاره و پارادایم های جغرافیایی
۱۶۰	۵-۴-۱۴-۲- پارادایم بوم شناسی سیاسی جبرگرا
۱۶۱	۵-۴-۱۴-۳- پارادایم اکوسوسیالیسم
۱۶۱	۵-۴-۱۴-۴- پارادایم بوم محوری
۱۶۱	۵-۴-۱۴-۵- پارادایم بوم شناسی عمقی
۱۶۲	۵-۴-۱۴-۶- پارادایم های خود محوری و انسان محوری
۱۶۳	۵-۴-۱۴-۷- چهار مکتب ماندگار در جغرافیا
۱۶۴	۵-۴-۱۴-۸- جغرافیا و مکتب پوزیتیویسم منطقی
۱۶۵	۵-۴-۱۴-۹- جغرافیای انسانی تجربی- اثباتی
۱۶۵	۵-۴-۱۴-۱۰- جغرافیا و مکتب پراگماتیسم
۱۶۷	۵-۴-۱۴-۱۱- جغرافیا و مکتب کارکردگرایی
۱۶۸	۵-۴-۱۴-۱۲- جبر گرایی و جغرافیای انسانی
۱۷۰	۵-۴-۱۴-۱۳- مکتب اختیار و جغرافیای انسانی
۱۷۰	۵-۴-۱۴-۱۴- زایش جغرافیای انسانی نوین در کشورهای انگلیسی زبان
۱۷۱	۵-۴-۱۴-۱۵- مکتب جغرافیای اتحاد جماهیر شوروی
۱۷۲	۵-۴-۱۴-۱۶- جغرافیای پیشرو و فعال در کشورهای فرانسه زبان
۱۷۳	منابع و مآخذ

۱۷۵	فصل ششم: اصول و فرآیند مطالعات آمایش سرزمین
۱۷۵	مقدمه
۱۷۵	۶-۱- آمایش سرزمین چیست و چه زمانی مفید است؟
۱۷۶	۶-۲- اهداف آمایش سرزمین
۱۷۶	۶-۲-۱- بهره وری
۱۷۶	۶-۲-۲- برابری و مقبولیت
۱۷۶	۶-۲-۳- پایداری
۱۷۶	۶-۲-۴- جایگزینی اهداف ناسازگار
۱۷۷	۶-۳- اهداف متصور بر آمایش سرزمین در ایران
۱۷۷	۶-۴- ویژگی های آمایش سرزمین

۱۷۸	۵-۶- سازماندهی اجتماعی در آمایش سرزمین
۱۷۹	۶-۶- تخصص منطقه‌ای در آمایش سرزمین
۱۸۰	۷-۶- تقسیم کار تخصصی بین مناطق
۱۸۱	۸-۶- فرآیند کلی تهیه طرح‌های آمایشی در سازمان مدیریت و برنامه ریزی
۱۸۶	۸-۶-۱- معرفی نمونه موردی فرآیند تهیه طرح آمایش سرزمین
۱۸۶	۶-۸-۱- رئوس کلی شکل‌گیری الگوی تهیه برنامه آمایش ملی
۱۸۸	۶-۹-۹- کانون‌های توجه آمایش سرزمین
۱۸۸	۶-۹-۱- برنامه‌ریزی برای مردم است
۱۸۹	۶-۹-۲- زمین در همه جا یکسان نیست
۱۸۹	۶-۹-۳- فن‌آوری
۱۸۹	۶-۹-۴- یکپارچه‌سازی
۱۸۹	۶-۱۰-۱- سطوح مختلف برنامه‌ریزی
۱۹۰	۶-۱۰-۱-۱- سطح ملی
۱۹۰	۶-۱۰-۲- سطح منطقه‌ای
۱۹۱	۶-۱۰-۳- سطح محلی
۱۹۱	۶-۱۱-۱- ارتباط بهره‌بردار از سرزمین با برنامه ریزی‌های توسعه‌ای و بخشی
۱۹۲	۶-۱۲-۱- جامعه فعال در برنامه‌ریزی
۱۹۲	۶-۱۳-۱- فرآیند آمایش سرزمین
۱۹۲	۶-۱۳-۱- مرحله اول: تعیین اهداف و شرح خدمات
۱۹۴	۶-۱۳-۲- مرحله دوم: سازمان‌دهی اقدامات
۱۹۵	۶-۱۳-۳- مرحله سوم: تجزیه و تحلیل مشکلات
۱۹۶	۶-۱۳-۴- مرحله چهارم: شناسایی فرصت‌هایی برای تغییر
۱۹۸	۶-۱۳-۵- مرحله پنجم: ارزیابی توان سرزمین
۱۹۹	۶-۱۳-۶- مرحله ششم: ارزیابی گزینه‌ها؛ تجزیه و تحلیل اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی
۲۰۰	۶-۱۳-۷- مرحله هفتم: انتخاب بهترین گزینه
۲۰۲	۶-۱۳-۸- مرحله هشتم: آماده‌سازی برنامه آمایش سرزمین
۲۰۴	۶-۱۳-۹- مرحله نهم: اجرایی کردن برنامه
۲۰۵	۶-۱۳-۱۰- مرحله دهم: نظارت و بازنگری برنامه
۲۰۹	منابع و مأخذ

۲۱۱	فصل هفتم: مفهوم سازمان فضایی در ایران
۲۱۱	مقدمه
۲۱۱	۷-۱- اجزاء سازمان فضایی
۲۱۲	۷-۱-۱- قطب‌ها و کانون‌های توسعه (نقاط)
۲۱۲	۷-۱-۲- محورهای توسعه (خطوط)
۲۱۲	۷-۱-۳- نواحی توسعه (سطوح)
۲۱۲	۷-۲- ویژگی‌های ساختاری سازمان فضایی
۲۱۲	۷-۲-۱- چگونگی تعادل کلی در سازمان فضایی منطقه
۲۱۲	۷-۲-۲- چگونگی تعادل درونی در ساختار فضایی منطقه
۲۱۲	۷-۳- ویژگی‌های کلی سازمان فضایی ایران و تصویری اجمالی از عدم تعادل منطقه‌ای
۲۱۴	۷-۳-۱- عوامل مؤثر در شکل‌گیری سازمان فضایی کشور
۲۱۵	۷-۳-۲- مهم‌ترین ویژگی‌های سازمان فضایی ایران
۲۱۶	۷-۳-۲-۱- ویژگی‌های طبیعی و اکولوژیکی
۲۳۴	۷-۳-۲-۲- محیط انسان‌ساخت (جمعیت و فعالیت‌ها)

۲۴۶	۳-۳-۷- جمع‌بندی و تحلیل سازمان فضایی کشور
۲۵۴	۴-۷- قوانین و مقررات
۲۵۶	۵-۷- فشارهای سیاسی جهت اجرای طرح‌ها و پروژه‌های فاقد توجیهات اقتصادی و فنی
۲۵۶	۶-۷- فقدان مدل مناسب برای آمایش سرزمین در ایران
۲۵۷	۷-۷- عدم تعریف مناسب از منطقه در کشور
۲۵۷	۸-۷- منطقه‌بندی در ایران
۲۵۷	۹-۷- پیشینه منطقه‌بندی فضایی و سیاسی در ایران
۲۶۰	منابع و مأخذ

۲۶۳	فصل هشتم: آشنایی با پدافند غیر عامل و ارتباط آن با مطالعات آمایش سرزمین
۲۶۳	مقدمه
۲۶۳	۱-۸- پیشینه تاریخی پدافند غیر عامل
۲۶۴	۲-۸- تاریخچه پدافند غیر عامل در کشور
۲۶۴	۳-۸- جایگاه فنی پدافند غیر عامل
۲۶۴	۴-۸- تعریف پدافند غیر عامل
۲۶۵	۵-۸- تعریف پدافند غیر عامل
۲۶۵	۶-۸- اصول پدافند غیر عامل
۲۷۰	۷-۸- سطح اجرایی و تاکتیکی پدافند غیر عامل
۲۷۰	۸-۸- سطح عالی و راهبردی پدافند غیر عامل
۲۷۰	۹-۸- سطح عملیاتی اقدامات پدافند غیر عامل
۲۷۱	۱۰-۸- کاربردهای پوشش گیاهی در مطالعات پدافند غیر عامل
۲۷۱	۱۱-۸- برخی مفاهیم کلیدی مرتبط با پدافند غیر عامل
۲۷۱	۱۲-۸- حوزه‌های پدافند غیر عامل
۲۷۲	۱۳-۸- اهداف پدافند غیر عامل
۲۷۲	۱۴-۸- برخی ملاحظات در اجرای پدافند غیر عامل
۲۷۳	۱۵-۸- تدابیر پدافند غیر عامل
۲۷۳	۱۵-۱- استتار، اختفاء و فریب
۲۷۷	۱۶-۸- مکان یابی
۲۷۸	۱۷-۸- طبیعت و دفاع غیر عامل
۲۷۸	۱۸-۸- ملاحظات دفاعی - امنیتی در آمایش سرزمین
۲۷۹	۱۹-۸- الزامات و مقتضیات امنیت و دفاع در آمایش سرزمین ایران
۲۸۰	۲۰-۸- عوامل موثر در آمایش صنایع نظامی در مقیاس کشور
۲۸۲	۲۱-۸- اهداف اصول آمایش دفاعی - امنیتی
۲۸۳	۲۲-۸- نتیجه‌گیری
۲۸۳	۲۳-۸- بیوتروریسم، جنگ بیولوژیکی و امنیت ملی
۲۸۳	۲۳-۱- تهدید نوظهور
۲۸۳	۲۴-۸- تعریف عوامل بیولوژیکی و تروریسم بیولوژیکی
۲۸۶	۲۴-۱- عوامل بیولوژیکی به کار رفته در اسلحه (جنبه‌های مثبت و منفی)
۲۸۸	۲۵-۸- تهدیدهای حال و آینده
۲۹۰	منابع و مأخذ

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول (۱-۲): چگونگی وضعیت شهرهای جدید کشورهای سرمایه‌داری از نظر اهداف، راهبرد، الگو، نقش و ارزیابی	۵۲
جدول (۱-۳): منطقه بندی پیشنهادی به منظور ارزیابی راهبردی محیطی کشور	۹۱
جدول (۲-۳): (پیوست شماره ۱): منطقه بندی ایران جهت استقرار واحدهای صنعتی و خدماتی بر اساس طرح کالبدی ملی و منطقه ای ایران موضوع مصوبه مورخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۵ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران	۹۶
جدول (۳-۳): (پیوست شماره ۲): حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی، تولیدی و خدماتی	۹۶
جدول (۴-۳): (پیوست شماره ۳): نحوه همجواری زون‌های صنعتی در داخل شهرک‌ها و نواحی صنعتی	۹۷
جدول (۵-۳): حداقل فواصل مجاز برای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی استان‌های شمالی	۹۸
جدول (۶-۳): قوانین موثر در نحوه توسعه و عمران شهرهای کشور	۱۰۳
جدول (۱-۴): برنامه‌ها و طرح‌های کاربری اراضی و منظرسازی در کشور آلمان	۱۱۹
جدول (۲-۴): ساختار کاربری زمین در کشور کره جنوبی	۱۲۱
جدول (۳-۴): تجارب آمایش سرزمین در دیگر کشورها- راهبردها و شاخص‌های توسعه منتج از آن	۱۲۷
جدول (۴-۴): مقیاس مطالعات طرح‌های کالبدی	۱۳۱
جدول (۵-۴): مناطق طرح ریزی کالبدی	۱۳۱
جدول (۶-۴): فهرست مطالعات انفرادی طرح‌های کالبدی منطقه‌ای	۱۳۲
جدول (۱-۵): نظریه‌های مکان یابی	۱۴۶
جدول (۲-۵): تفاوت‌های عمده میان جهان بینی سلطه‌گرا و بوم‌شناسی عمقی	۱۶۲
جدول (۱-۷): حجم آب حاصل از ریزش در حوزه‌های آبریز اصلی کشور (متوسط سال‌های آبی ۴۸-۱۳۴۷ الی ۹۰-۱۳۸۹)	۲۲۱
جدول (۲-۷): حجم آب حاصل از ریزش‌های جوی در حوزه‌های آبریز اصلی کشور (در خلال سال‌های آبی ۷۰-۱۳۶۹ الی ۹۱-۱۳۹۰)	۲۲۳
جدول (۳-۷): وضعیت بهره برداری از آب‌های زیر زمینی در حوزه‌های آبریز اصلی کشور	۲۲۴
جدول (۴-۷): پوشش جنگلی ایران به تفکیک نوع پوشش و استان در سال ۱۳۸۹	۲۲۷
جدول (۵-۷): وسعت مراتع کشور به تفکیک نوع مرتع و استان	۲۲۸
جدول (۶-۷): تعداد شهرها و تحول جمعیت شهری و روستایی کشور در خلال سال‌های ۱۳۵۵ الی ۱۳۹۰	۲۳۵
جدول (۷-۷): توزیع کارگاه‌های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر به تفکیک استان در سال ۱۳۸۵	۲۳۹
جدول (۱-۸): تولید سازه‌های دو منظوره	۲۷۰
جدول (۲-۸): مولفه‌های امنیت ملی و دفاع غیرعامل	۲۷۲
جدول (۳-۸): جدول ارتباط مباحث پدافند غیرعامل و مراحل تهاجم دشمن	۲۸۱
جدول (۴-۸): جدول ارتباط مباحث پدافند غیرعامل و انواع مکان یابی	۲۸۱
جدول (۵-۸): جدول ارتباط بین انواع موانع (در مقیاس ملی) و انواع تهاجم	۲۸۲
جدول (۶-۸): جدول نماد ارزشگذاری	۲۸۲
جدول (۷-۸): عوامل بیولوژیکی ضد نفوذ انتخاب شده	۲۸۶
جدول (۸-۸): کشورها و سازمان‌های شناخته شده یا مظنون که امروزه یا به طور تاریخی توانایی یا علاقه دارند در جنگ زیستی وارد شوند	۲۸۸
جدول (۹-۸): کشورها و سازمان‌های دارای توانمندی و قابلیت در اقدام به جنگ‌های زیستی و بیو تروریستی و یا علاقه‌مند به فعالیت در این حوزه ها	۲۸۹

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل (۱-۲): عناصر اصلی آمایش سرزمین و سازماندهی فضا	۴۱
شکل (۲-۲): جایگاه آمایش سرزمین در نظام برنامه ریزی برنامه سوم توسعه (۸۳-۱۳۷۹)	۴۸
شکل (۳-۲): جایگاه آمایش سرزمین در نظام برنامه ریزی برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴)	۴۹
شکل (۴-۲): جایگاه آمایش سرزمین در نظام برنامه ریزی برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۴-۱۳۹۰)	۵۰
شکل (۱-۵): مدل ون تونن: رابطه میان فشردگی کاشت محصولات با فاصله از مرکز	۱۴۳
شکل (۲-۵): طرح شماتیک مطالعه هارد در انتخاب مکان کارخانه از منابع	۱۴۳
شکل (۳-۵): مراکز و مناطق پیرامونی آنها بر اساس نظریه کریستالر	۱۴۴
شکل (۴-۵): ارتباط میان مراکز مختلف بر اساس نظریه کریستالر	۱۴۴
شکل (۵-۵): مطالعه لوش در خصوص تلفیق فعالیت کریستالر با حجم جمعیت و بازار به صورت شماتیک	۱۴۵
شکل (۱-۶): پیوندهای دوسویه سطوح مختلف برنامه ریزی	۱۹۰
شکل (۲-۶): مراحل فرایند آمایش سرزمین	۲۰۷
شکل (۳-۶): فرایند آمایش سرزمین: ورودی ها، فعالیت ها و خروجی ها	۲۰۸
شکل (۱-۷): تصویر کلی عدم تعادل از منظر فعالیت ها و امکانات زیر بنایی در پهنه کشور	۲۱۴
شکل (۲-۷): نمای کلی پستی بلندی ها در ایران	۲۱۷
شکل (۳-۷): تقسیم بندی اقلیمی ایران	۲۱۸
شکل (۴-۷): طبقه بندی اقلیمی ایران از نظر دما و رطوبت	۲۱۹
شکل (۵-۷): توزیع جغرافیایی میانگین سالانه بارش و تبخیر در ایران	۲۱۹
شکل (۶-۷): حوزه های آبریز اصلی کشور	۲۲۰
شکل (۷-۷): بیلان منابع و مصارف کشور (بر حسب میلیارد متر مکعب)	۲۲۲
شکل (۸-۷): پهنه بندی خطر زمین لرزه در ایران	۲۲۶
شکل (۹-۷): توزیع جنگل ها و مراتع کشور	۲۲۹
شکل (۱۰-۷): سازمان فضایی مناطق دریایی و ساحلی کشور	۲۳۲
شکل (۱۱-۷): نقشه تقسیمات کشوری در سال ۱۳۹۱	۲۳۳
شکل (۱۲-۷): تراکم نسبی جمعیت استان های مختلف کشور	۲۳۷
شکل (۱۳-۷): سطح بندی شهرک های صنعتی بر اساس وسعت آنها	۲۴۰
شکل (۱۴-۷): تراکم و میزان اراضی زیر کشت استان ها	۲۴۲
شکل (۱۵-۷): پهنه بندی کشور از لحاظ دسترسی به امکانات زیربنایی	۲۴۳
شکل (۱۶-۷): نسبت طول راه به مساحت استان در سال ۱۳۸۶	۲۴۴
شکل (۱۷-۷): سازمان فضایی شبکه راه های زمینی کشور	۲۴۴
شکل (۱۸-۷): سازمان فضایی سدها و نیروگاه های آبی کشور	۲۴۵
شکل (۱۹-۷): سازمان فضایی نیروگاه ها و شبکه انتقال برق در کشور	۲۴۵
شکل (۲۰-۷): ساختار فضایی پالایشگاه ها و خطوط انتقال نفت و گاز	۲۴۶
شکل (۲۱-۷): سطح بندی و توزیع میادین معدنی از نظر ذخایر	۲۵۰
شکل (۲۲-۷): توزیع زیربناها در پهنه کشور	۲۵۱
شکل (۲۳-۷): توزیع زیربناها در پهنه کشور	۲۵۲

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار (۱-۱): فرآیند مدیریت ریسک پروژه.....	۱۲
نمودار (۱-۶): فرآیند کلی تهیه برنامه توسعه فضایی سرزمین با نگرش آمایش.....	۱۸۶
نمودار (۲-۶): فرآیند تهیه طرح آمایش سرزمین در سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.....	۱۸۸
نمودار (۳-۶): مشارکت مردم در برنامه ریزی.....	۱۹۱
نمودار (۴-۶): فرآیند تصمیم گیری.....	۲۰۲
نمودار (۱-۷): مقایسه حجم آب حاصل از ریزش های جوی در حوزه های آبریز اصلی کشور (در خلال سال های آبی ۱۳۶۹-۷۰ الی ۱۳۸۸).....	۲۲۳

فهرست پیرایندها

عنوان	صفحه
پیرایند (۱-۶): فهرست اقدامات مرحله (۱) فرآیند آمایش سرزمین.....	۱۹۳
پیرایند (۲-۶): فهرست اقدامات مرحله (۲) فرآیند آمایش سرزمین.....	۱۹۴
پیرایند (۳-۶): فهرست اقدامات مرحله (۳) فرآیند آمایش سرزمین.....	۱۹۶
پیرایند (۴-۶): فهرست اقدامات مرحله (۴) فرآیند آمایش سرزمین.....	۱۹۸
پیرایند (۵-۶): فهرست اقدامات مرحله (۵) فرآیند آمایش سرزمین.....	۱۹۹
پیرایند (۶-۶): فهرست اقدامات مرحله (۶) فرآیند آمایش سرزمین.....	۲۰۰
پیرایند (۷-۶): فهرست اقدامات مرحله (۷) فرآیند آمایش سرزمین.....	۲۰۱
پیرایند (۸-۶): نمونه ای از عناوین اصلی یک برنامه آمایش سرزمین.....	۲۰۳
پیرایند (۹-۶): فهرست اقدامات مرحله (۸) فرآیند آمایش سرزمین.....	۲۰۴
پیرایند (۱۰-۶): فهرست اقدامات مرحله (۹) فرآیند آمایش سرزمین.....	۲۰۵
پیرایند (۱۱-۶): فهرست اقدامات مرحله (۱۰) فرآیند آمایش سرزمین.....	۲۰۶

مقدمه

در خلال سال‌های اخیر به ویژه در دهه‌های پایانی قرن بیستم و سال‌های آغازین هزاره سوم تحولات گسترده‌ای در سطوح ملی و بین‌المللی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و به ویژه محیط‌زیستی روی داده است که فلسفه و رویه‌های برنامه‌ریزی، توسعه و مدیریت به طور عام و مدیریت سرزمین به طور خاص را دستخوش تغییرات و تحولات گسترده‌ای کرده است. چندگانگی برداشت‌ها از مفهوم توسعه پایدار و توان سرزمین و شکاف عمیق بین مناطق توسعه یافته و در حال توسعه و در انزوا قرار گرفتن مناطق حاشیه‌ای به همراه بروز طیف گسترده‌ای از معضلات محیط‌زیستی در بسیاری از کشورها، برنامه‌ریزان و سیاست‌مداران را بر آن داشته است تا چارچوب‌ها و رویکردهای نوینی را در جهت غلبه بر این مشکلات بر اساس سازماندهی فضایی و آمایش سرزمین در دستور کار قرار دهند.

از سوی دیگر به دلیل بروز برخی از بحران‌های اجتماعی و محیط‌زیستی، حتی در ممالک توسعه یافته با نگرش‌های مبتنی بر اقتصاد بازار و نیز حکومت‌های غیرمتمرکز، موضوع آمایش سرزمین در کانون توجه قرار گرفته و بر این اساس سازوکارهای کنترل و مدیریت روند توسعه بر مبنای قابلیت‌های سرزمین، مورد توجه مراجع منطقه‌ای و محلی واقع شده اند و از این رو، رهیافت‌های مختلفی برای استفاده بهینه از سرزمین بسط و توسعه داده شده است.

ایران نیز به مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه به دلایل مختلف از جمله برخورداری از نظام برنامه‌ریزی متمرکز و وابستگی توسعه کشور به درآمدهای حاصل از نفت و سایر منابع تجدیدنپذیر، از ساختار فضایی ناموزونی برخوردار است. به همین دلیل نظام توزیع جمعیت و فعالیت‌ها در پهنه سرزمین متناسب با قابلیت‌های اقتصادی، اجتماعی و به ویژه اکولوژیکی سرزمین ایران شکل نگرفته و در نتیجه پیامدهای آن به صورت انواع معضلات محیطی، اجتماعی و اقتصادی در جای‌جای کشور کاملاً مشهود است. متأسفانه نفت و توسعه در پهنه سرزمین ایران پیوندی تنگاتنگ دارند و با فراز و فرودهای قیمت آن در چند دهه اخیر، این وابستگی تشدید نیز گردیده است.

پیامدهای ناشی از نیم قرن برنامه‌ریزی اقتصادی، بخشی‌نگر و متمرکز و تکیه بر درآمدهای نفتی سبب شده، تا عدم تعادل‌های سرزمینی و نابرابری امکانات و خدمات در پهنه کشور، چشم‌اندازی بی ثبات از سازمان فضایی کشور را در سال‌های اخیر به ارمان آورد. به همین دلیل موضوع آمایش سرزمین با هدف کاهش عدم تعادل‌ها و توزیع عادلانه امکانات در پهنه سرزمین به ویژه در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران همواره در کانون توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کشور بوده است. در مجموع ساختار فضایی کشور در حال حاضر فاقد پیوندهای مناسب و کافی در راستای وحدت و یکپارچگی است. هر چند بخشی از گسستگی‌ها در پیوند مراکز فعالیت‌ها و سکونتگاه‌ها ناشی از شرایط طبیعی و جغرافیای کشور نظیر وجود سلسله جبال البرز و زاگرس و مناطق کویری مرکز کشور می‌باشد، لیکن با توجه به پیشرفت‌های شگرف در فناوری‌های نوین و ضرورت‌های راهبردی هزاره سوم، ارتباط فضایی کشور از توسعه و پوشش کافی برخوردار نبوده و بخش زیادی از کشور، خصوصاً در بخش‌های شرقی و جنوبی کشور، در انزوا و دور افتاده از فضای توسعه به سر می‌برند. لازم به توضیح است، تأکید بر مقوله‌هایی چون محرومیت‌زدایی که طی سه دهه اخیر، فارغ از دیدگاه‌ها و ملاحظات آمایشی و بدون ارتباط با سازماندهی فضا در بسیاری از مناطق صورت گرفته، تاکنون نتوانسته است محرومیت‌ها و عدم تعادل‌های موجود در بسیاری از مناطق را کاهش دهد. افزون بر این، تمرکز فعالیت‌ها و سکونتگاه‌ها در مناطق خاصی از کشور، محیط‌زیست طبیعی و انسانی کشور را به شدت در معرض آسیب‌های جدی قرار داده و روند فراینده تخریب و آلودگی در برخی از مناطق کشور (مناطق ساحلی، فرسایش خاک در مناطق کوهستانی، آلودگی هوا در کلان‌شهرهای کشور و...) اهمیت و لزوم ژرف نگری در زمینه توزیع بهینه فعالیت‌ها در پهنه کشور و بازنگری سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه در کشور را دو چندان نموده است.

هر چند در خلال چند دهه گذشته مطالعات و اقدامات زیادی برای ساماندهی و توزیع بهینه جمعیت و فعالیت‌ها مبتنی بر قابلیت‌ها و توان سرزمین کشور انجام شده است، با این وجود این اقدامات و مطالعات هنوز نتوانسته‌اند اثربخشی لازم در این زمینه را داشته باشند و به همین دلیل هنوز هم موضوع ساماندهی جمعیت و فعالیت‌ها در چارچوب آمایش سرزمین در کشور، در زمره مهم‌ترین سیاست‌های دولت‌ها قرار دارد.

خوشبختانه موضوع آمایش سرزمین در برنامه‌های توسعه کشور به ویژه برنامه‌های پنجم و ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در کانون توجه قرار گرفته که در صورت اتخاذ تدابیر مناسب برای عملیاتی کردن موضوع پایداری در برنامه‌های توسعه، می‌توان به توسعه موزون و پایدار در کشور امیدوار بود.

بر این اساس تألیف یا ترجمه کتب و مقالاتی که بتوانند در این زمینه راهگشا باشند و درکی هر چند محدود از ارکان و مبانی آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی منطقه‌ای و سازوکارهای ناظر بر آن ارایه دهند، بسیار حائز اهمیت است. نگارندگان این کتاب تلاش نموده‌اند تا حد امکان به این مسئله پرداخته و دیدگاه‌های مطرح در این زمینه را ارایه نمایند. کتاب حاضر در هشت فصل به شرح ذیل تنظیم شده است:

در فصل اول: به ارایه برخی از مهمترین تعاریف و مفاهیم پایه آمایش و برنامه‌ریزی منطقه‌ای پرداخته شده است؛
در فصل دوم: پیشینه آمایش سرزمین در ایران و برخی از کشورهای پیشروی جهان ارایه شده است. همچنین تحولات آمایش سرزمین در ایران (از ابتدای شکل‌گیری نظام برنامه‌ریزی تا پایان برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران) به صورت اجمال ارایه شده است؛

در فصل سوم: مهمترین قوانین و مقررات ناظر بر آمایش سرزمین که توسط مراجع ذیربط تصویب و ابلاغ شده، ارایه و تحلیل شده اند؛

در فصل چهارم: به صورت خلاصه تجربیات ایران و برخی از کشورهای منتخب در زمینه آمایش سرزمین ارایه گردیده است؛

در فصل پنجم: ابتدا به صورت خلاصه برخی از مکاتب توسعه معرفی شد و در ادامه برخی نظریه‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای و آمایشی رایج جهت استحضار خوانندگان محترم ارایه گردید؛

در فصل ششم: با توجه به دیدگاه‌های مختلفی که از آمایش سرزمین در کشور وجود دارد، اصول و فرآیند رایج مطالعات آمایش سرزمین کشور معرفی شد؛

در فصل هفتم: تحت عنوان «تبیین سازمان فضایی در ایران»، به صورت اجمال تصویری از وضعیت موجود سازمان فضایی کشور معرفی و تحلیل شد؛

در فصل هشتم: با عنایت به اینکه امروزه پدافند غیرعامل یکی از مباحث کلیدی در آمایش سرزمین قلمداد می‌شود، به منظور آشنایی با مفهوم پدافند غیرعامل و ارتباط آن با آمایش سرزمین، مهمترین ارکان پدافند غیر عامل و ارتباط آن با آمایش سرزمین و برنامه ریزی منطقه ای معرفی گردید.

بی‌تردید مجموعه حاضر به مانند سایر کتب موجود در این حوزه، دارای کاستی است. با این وجود تلاش شد تا نکته نظرات و دیدگاه‌های صاحب‌نظران مختلف در این مجموعه گردآوری و ارائه شود. از تمامی اساتید، صاحب‌نظران و دانش‌پژوهان ایران اسلامی تقاضا می‌شود، پس از مطالعه این اثر، نکته نظرات اصلاحی و پیشنهادات خود را به صندوق پستی: ۷۷۱-۱۴۵۱۵ به نام سید علی جوزی و یا از طریق پست الکترونیکی به آدرس الکترونیکی اینجانبان: sajozi@yahoo.com، irankhahi@ymail.com، farzam_1344@yahoo.com، kazemifatemeh363@gmail.com منعکس نمایند، تا در چاپ‌های آتی کتاب مورد توجه قرار گیرد.

مطالعه این کتاب به دانشجویان دکتری تخصصی (Ph.D) رشته‌های آمایش محیط زیست، برنامه ریزی محیط زیست، مدیریت محیط زیست و گرایش‌های مختلف علوم جغرافیا و نیز دانشجویان کارشناسی ارشد رشته‌ها و گرایش‌های محیط زیست، برنامه ریزی و آمایش سرزمین، جغرافیا، علوم اجتماعی و سایر رشته‌های وابسته توصیه می‌شود.

نویسندگان کتاب لازم می‌دانند از مساعدت انتشارات علم کشاورزی ایران که امکان چاپ و نشر این اثر را فراهم نمودند، کمال امتنان را داشته باشند.

مؤلفین

زمستان ۱۳۹۳